

УДК 351.77

[https://doi.org/10.32689/2617-2224-2022-3\(31\)-5](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2022-3(31)-5)

Мойсіяха Андрій Валентинович,

доктор філософії в галузі публічного управління та адміністрування, e-mail: Andrey4114@ukr.net,
<https://orcid.org/0000-0002-7249-9272>

Moisiyaka Andrii,

Doctor of Philosophy in Public Management and Administration, e-mail: Andrey4114@ukr.net,
<https://orcid.org/0000-0002-7249-9272>

ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ГУМАНІТАРНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ПЕРІОД ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ

Анотація. У статті розглянуто питання формування державної політики у гуманітарній сфері у період військового конфлікту в Україні. Реагуючи на російську військову агресію, Україна вимушена реалізовувати масштабні гуманітарні дії, спрямовані на захист громадян, гарантування безпеки життя та здоров'я, надання невідкладної допомоги та соціальної підтримки. Військова російська агресія спричинила суттєві економічні та гуманітарні збитки, що посилило фінансове навантаження, часткове припинення торговельної діяльності, переміщення людей та пошкодження інфраструктури з потенційно довготривалими наслідками. Війна призвела до багатьох задокументованих порушень прав людини та міжнародного гуманітарного права, які викликають серйозне занепокоєння. Визначено гуманітарні наслідки конфлікту: зменшення доходу, роз'єднання сім'ї, втрата роботи, втрата життя та здоров'я, руйнування будинку чи майна та інші негативні проблеми. З'ясовано, що гуманітарна політика спрямована на забезпечення оптимального стану гуманітарної сфери держави, соціального життя та відносин на основі встановлених цілей, механізмів та заходів, які створюють умови для гуманітарного суспільного розвитку, соціальної та інтелектуальної безпеки суспільства та особистості, розвитку освіти, науки, культури. Встановлено, що в якості пріоритетних заходів щодо політики подолання гуманітарної кризи мають стати: регулярний моніторинг гуманітарного реагування; звітування щодо отриманих результатів; інформування. Визначено основні напрями формування державної гуманітарної політики: забезпечення освітнього процесу; гарантування продовольчої безпеки та засобів для життя; забезпечення житлом постраждалих та ресурсів для проходження опалювального періоду; забезпечення доступу людей до основних послуг; надання екстреної медичної допомоги.

Ключові слова: державна політика, гуманітарна сфера, військовий конфлікт, забезпечення потреб.

THE FORMATION OF THE STATE HUMANITARIAN PROVISION POLICY DURING THE MILITARY CONFLICT

Abstract. The article addresses the issue of the state policy formation in the humanitarian sphere during the military conflict in Ukraine. The large-scale humanitarian response aimed at protecting citizens, guaranteeing the life safety and health, providing emergency aid and social support is undertaken in response to Russian military aggression. Russia's aggressive policy has invoked considerable economic and humanitarian damage, entailing increased financial burdens, trade constraints, people displacement, potentially long-lasting consequences of damaged infrastructure. The war has brought about numerous documented violations of human rights and international humanitarian law that are of profound concern. The humanitarian consequences of the conflict have been elaborated, namely: income decrease, family separation, loss of life, health and employment, dwelling/property destruction and other negative impacts. It was deemed that the humanitarian policy has an objective to ensure the favourable prerequisites for the country's humanitarian sphere, social life and relations grounded on the established goals, mechanisms and measures that lay the groundwork for humanitarian development in the social sphere as well as intellectual security both the community and the individual, enhancing the development of education, science, culture. It was found that the policy of tackling the humanitarian crisis should include the priority measures as follows: regular monitoring of humanitarian response; reporting on the obtained results; publicity activities. The main directions of the state humanitarian policy formation were determined: ensuring the educational process; guaranteeing food security and vital facilities; providing victims with housing and heating in the cold season; safeguarding people's access to basic services; providing emergency medical care.

Key words: state policy, humanitarian sphere, military conflict, meeting the needs.

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Гуманітарний підхід в розвитку держави завжди визначав високі стандарти гуманістичного потенціалу суспільства, наявність розвинених інститутів соціальних стандартів, функціональну зрілість системи державного управління. Постійно виникаючі кризи суспільно-політичного, природного, техногенного чи воєнного характеру потребують належного гуманітарного реагування відповідно до існуючої державної політики у зазначеній сфері. Реагуючи на російську військову агресію, Україна разом із світовою спільнотою вимушена була реалізувати масштабні гуманітарні дії, спрямовані на захист громадян, гарантування безпеки життя та здоров'я, надання невідкладної допомоги та соціальної підтримки. Перелічені завдання є життєво необхідними, адже становлять невідкладну потребу у період військового конфлікту, що, безперечно, посилює актуальність проблематики та вимагає поглибленого наукового розгляду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання, які стосуються аналізу різних аспектів гуманітарної політики на загальнодержавному та регіональному рівні, розглядали такі науковці як Б. Леві, О. Пищуліна, Л. Сергієнко, П. Ситник, В. Скуратівський, Ю. Сурмін, В. Трощинський та ін. Виходячи із наявності складних гуманітарних наслідків російської воєнної агресії в Україні, актуальним є дослідження напрямів формування державної політики в гумані-

тарній сфері в період військового конфлікту в Україні з урахуванням спричинених тяжких гуманітарних наслідків.

Метою статті є аналіз формування державної політики гуманітарного забезпечення в період військового конфлікту в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Військова російська агресія спричинила суттєві економічні та гуманітарні збитки, що посилює фінансове навантаження, часткове припинення торговельної діяльності, переміщення людей та пошкодження інфраструктури з потенційно довготривалими наслідками. Передбачається можливе скорочення ВВП на 45 %, у 2022 р. з наступним слабим відновленням. Частка населення, яке знаходиться нижче фактичного прожиткового мінімуму, може сягнути у 2022 р. 70 % в залежності від тривалості війни (Europe and Central Asia Macro Poverty Outlook, 2022). Станом на 31 березня 2022 р. гуманітарна криза зробила 4 млн осіб біженцями, а 6,5 млн – внутрішньо переміщеними особами. Зруйнований виробничий й експортний потенціал та втрата людського капіталу в середньостроковій перспективі спричинить тривалі економічні та соціальні проблеми (War in the Region. Europe and Central Asia Economic Update (Spring), 2022).

Продовження війни в Україні породжує стрімке зростання гуманітарних потреб. Фінансовий запит щодо гуманітарних потреб напередодні зими збільшився з 2,25 млрд дол США

до 4,3 млрд дол США, а часові рамки було продовжено до кінця 2022 р. з метою охоплення 11,5 млн людей, які потребують допомоги. Загальні фінансові потреби ООН для всієї ситуації в Україні зараз становлять 1,417 млрд дол США (Ukraine situation flash update #25. UNHCR, 2022).

У період з 24 лютого по 24 червня 2022 р. Всесвітня організація охорони здоров'я повідомила про 323 атаки на заклади охорони здоров'я в Україні, в результаті чого 76 людей загинуло та 59 було поранено (Surveillance system for attacks on health care (SSA), 2022). Значна частка захворюваності та смертності серед цивільного населення в Україні, безсумнівно, пов'язана з хворобами, спричиненими вимушеним переміщенням та пошкодженням систем продовольчого постачання, охорони здоров'я та цивільної інфраструктури (Levy, 2022).

Війна призвела до багатьох задокументованих порушень прав людини та міжнародного гуманітарного права, які викликають серйозне занепокоєння. Станом на 20 червня 2020 р. ООН підтвердила 4569 смертей і 5691 несмертельне поранення серед українських цивільних осіб, більшість з яких спричинено невибірковою використанням вибухової зброї з широкою зоною ураження. Але реальна кількість загиблих і поранених, ймовірно, набагато більша. Російські війська обстрілювали медичні заклади, школи та цивільні квартали, страчували беззбройних мирних жителів, було заявлено про депортацію до Росії 1,9 млн мирних українських громадян, у тому числі 307 тис. дітей. Зруйновано об'єкти та пошкоджено поля сільськогосподарського призначення, знищено системи зберігання та розподілу продуктів харчування. Велика втрата чоловіків, масове переміщення жінок можуть суттєво вплинути на віковий і статевий розподіл населення України протягом десятиліть. Російські війська також погіршують стан навколишнього середовища, забруднюючи повітря токсичними газами та твердими частинками; загрожують цілісності ядерних реакторів. Руїнування промислових об'єктів забруднює воду та ґрунт небезпечними хімічними речовинами (Levy, 2022).

Станом на середину березня 2022 р. 53% українців, які мали роботу до війни, не працюють, у 22% умови зайнятості не змінилися, 21% – перейшов на віддалену роботу або часткову зайнятість, знайшли нову роботу – 2%. Найбільше проблематика дезадаптації торкнулася жителів Сходу (74%), молоді до 35 років

(60%) та тих, хто покинув своє місто (66%). Станом на початок травня 2022 р., в Україні нараховувалося 714 тис. голодуючих, 2,5 млн. залишились без медичної допомоги, 3,6 млн. втратили житло та майно, у понад 2 млн. українців загинули або втратили здоров'я близькі. У 17 млн. знизився дохід сім'ї, 7 млн. скоротили на роботі (Соціально-економічні та гуманітарні наслідки російської агресії для українського суспільства, 2022).

За даними Info Sapiens, оцінюючи гуманітарні наслідки війни, громадяни України визначають зменшення доходу, роз'єднання сім'ї, втрату роботи, втрату життя та здоров'я, руйнування будинку чи майна та інші негативні проблеми (рис. 1.).

Значно погіршився гуманітарний стан в регіонах, особливо на Сході та Півдні країни. Основними гуманітарними проблемами став дефіцит товарів першої необхідності, житлові питання, працевлаштування (Info Sapiens, 2022) (табл. 1.).

Гуманітарна політика спрямована на забезпечення оптимального стану гуманітарної сфери держави, соціального життя та відносин на основі встановлених цілей, механізмів та заходів, які створюють умови для гуманітарного розвитку, соціальної безпеки суспільства та людини, формування, збагачення та самореалізацію творчого потенціалу особи, розвитку освіти, науки, культури тощо (Енциклопедичний словник з державного управління, 2010). Закон України «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики» передбачає спрямування гуманітарної політики України на (Про засади внутрішньої і зовнішньої політики, Закон України від 01.07.2010): посилення освітнього-наукового потенціалу; розвиток культурної та духовної сфери; гарантування свободи слова та доступу до публічної інформації; забезпечення функціонування системи охорони здоров'я та ін. За рахунок секторальних державних програм забезпечується гуманітарний розвиток країни (освітньо-наукова політика, забезпечення охорони здоров'я, культура та спортивна діяльність та ін.) (Сергієнко, 2019). Основними напрямками розвитку гуманітарної сфери встановлено: забезпечення системою публічного управління у гуманітарній сфері суспільних потреб; удосконалення державного регулювання; формування та реалізація державної політики зазначеної сфери за участю заінтересованих суб'єктів (Державна політика в соціогуманітарній сфері, 2010).

Рис. 1. Негативні наслідки війни (серед усіх респондентів), % (Дослідження громадської думки: втрати населення від війни, 2022)

Таблиця 1

Гуманітарні проблеми в регіонах (Info Sapiens, 2022)

	Захід	Центр	Київ	Південь	Схід
Відсутність робочих місць через війну	27,3	30,7	47,5	45,4	45,1
Дефіцит ліків від хронічних хвороб	7,4	16,6	11,6	23,6	26,3
Дефіцит палива	15,8	8,9	12,6	6,1	7,9
Дефіцит ліків від першої необхідності	2,9	10,3	4,4	20,9	16,7
Недостатньо місць для розміщення біженців	8,4	9,1	1,4	4,2	7,4
Дефіцит продуктів харчування	1,2	2,7	0,5	5,6	6,9
Дефіцит дитячого харчування	0,7	1,2		4,1	7,2

Національні та місцеві урядові установи в Україні та агенції гуманітарної допомоги ООН і багатьох країн надали потужну допомогу цивільному населенню в Україні та в країнах, які надали притулок. Ці зусилля включають захист цивільного населення; безпосереднє надання їжі, води, притулку, медичної допомоги та іншої гуманітарної допомоги; а також підтримка українських державних установ та неурядових організацій, які опікуються переміщеними особами та тими, хто змушений залишитися у своїх домівках (Levy, 2022).

В якості пріоритетних заходів щодо політики подолання гуманітарної кризи в Україні мають стати:

- регулярний моніторинг та аналіз подій, які впливають на гуманітарне реагування, аналіз заходів реагування, моніторинг фінансування заходів;

- постійне звітування щодо отриманих результатів для інформаційного забезпечення процесів прийняття рішень;

- підтримування своєчасного виділення та виплати донорських (грантових) ресурсів на найбільш критичні гуманітарні потреби;

- інформування та розширення підтримки для гуманітарної спільноти щодо посилення спроможності та гарантування безперешкодного гуманітарного доступу (Пищуліна, 2022).

Надана гуманітарна допомога є масштабною (охоплено 13,5 млн чол.) (Ukraine. Humanitarian Response, 2022), а її розподіл за окремими напрямками в розрізі регіонів станом на 15 вересня 2022 р. представлено в табл. 2.

Гуманітарні потреби та здатність реагувати на них в суттєвій мірі залежать від територіального розташування, а саме:

- території, де бойові дії є найінтенсивнішими або знаходяться в облозі (найгостріші потреби та найважчий спосіб їх задоволення);

- території, окуповані російськими військами або знаходяться під російським впливом, та де діє український опір (суттєва актуальність

Гуманітарне реагування: орієнтовна кількість охоплених людей (Ukraine. Humanitarian Response, 2022)

Область	Гуманітарні напрями (тис. чол.)				
	Освіта	Продовольча безпека та засоби для життя	Охорона здоров'я	Притулок/непродовольчі товари	Вода, санітарія та гігієна
Черкаська	6,5	62,8	258,5	7,1	33,9
Чернігівська	18,8	477,5	377,0	25,2	266,7
Чернівецька	3,3	103,8	383,3	88,0	50,4
Дніпропетровська	9,8	768,6	532,6	147,0	681,7
Донецька	9,6	445,0	601,5	123,5	522,3
Івано-Франківська	42,6	113,7	222,6	58,4	375,2
Харківська	22,6	2070,2	460,9	102,7	631,6
Херсонська	1,0	62,7	52,9	8,0	31,5
Хмельницька	4,8	20,6	135,9	31,9	52,2
Кіровоградська	5,1	93,0	515,4	28,8	8,3
Київська	31,0	537,4	671,7	33,8	183,7
Луганська	0,7	95,7	318,6	24,3	82,5
Львівська	40,5	540,0	245,4	142,1	300,3
Миколаївська	0,7	545,8	183,1	76,1	327,5
Одеська	10,9	489,7	361,7	40,4	91,3
Полтавська	5,4	584,0	430,8	73,2	119,8
Рівненська	2,8	135,3	348,8	17,1	0,9
Сумська	7,5	591,6	260,0	20,1	276,4
Тернопільська	11,3	62,9	350,0	40,1	172,9
Вінницька	18,4	39,2	88,8	105,1	395,4
Волинська	1,4	48,4	269,0	17,3	294,9
Закарпатська	57,4	81,6	290,3	86,9	185,6
Запорізька	1,4	584,6	150,6	49,9	150,8
Житомирська	18,4	29,5	354,4	22,6	394,0
Всього	339,8	8865,5	8590,4	1382,4	5746,5

потреб, обмеженість повномасштабного вирішення);

- території під контролем українського уряду (організація протидії впливу війни на економіку, інфраструктуру та послуги).

Виходячи з зазначеного, гуманітарне реагування буде мати власні особливості та обмеження, що визначатиме повноту надання необхідного рівня допомоги на окремих територіях.

Важливим залишається взаємодія з країнами-донорами щодо посилення фінансування, що матиме вплив на масштаб і форми гуманітарної допомоги, а також на здатність гуманітарних організацій долати наявні проблеми, пов'язані з територіальними складнощами. Слід акцентувати увагу на такий важливий аспект формування державної політики як відкритість, прозорість та контроль. Позиція надавачів гуманітарної допомоги, донорів, які інформують, куди і як витрачаються ресурси, а також представляють свою гуманітарну допомогу як частину пакету політичної та військової під-

тримки України, впливатиме на сприйняття одержувачів коштів та ресурсів. На нашу думку, тісний зв'язок міжнародних гуманітарних організацій з органами державної влади та представниками громадянського суспільства на передовій, буде ключовим фактором ефективності реагування.

Суттєва роль відводиться українським соціальним службам та органам оперативного реагування, тому їх можливості слід посилювати та підтримувати якомога більше як фінансово так і технічно, враховуючи їх обмежену здатність, особливо в окупованих районах.

Підходи до формування державної політики у гуманітарній сфері мають зосереджуватися на виконанні низки галузевих заходів реагування, узгоджених із стратегічними цілями: надання екстреної допомоги та забезпечення доступу до основних послуг людей, які постраждали від збройного конфлікту (включаючи внутрішньо переміщених осіб); реагування на потреби захисту та посилення захисту людей, які постраж-

дали від конфлікту, з належним урахуванням міжнародних норм і стандартів; забезпечення реалізації стратегії безпосереднього гуманітарного контролю Україною підконтрольних територій. Заплановані заходи, акцентовані на гуманітарних діях, які рятують життя, спрямовані на нагальні потреби найбільш уразливих верств населення та на сфери найгостріших гуманітарних потреб; враховують критичність часу; враховують ймовірність негайного впровадження; не дублюють діяльність інших учасників.

Надання екстреної допомоги, забезпечення доступу до основних послуг людей, які постраждали від конфлікту, спрямовується на порятунк життів і забезпечення доступу людей до основних послуг (охорона здоров'я, транспорт, освіта, вода та засоби до існування) через допомогу найбільш уразливим верствам населення (люди похилого віку, пенсіонери, люди з інвалідністю, неповні сім'ї, діти) щодо їх безпеки та гідності. Задоволення потреб у захисті та посилення захисту постраждалих від конфлікту людей, відповідно до міжнародних норм і стандартів, передбачає забезпечення доступу до соціальних виплат і можливостей отримання необхідних документів, свободу пересування, питання щодо розмінування територій. Гуманітарне реагування має на меті дати можливість Україні, особливо регіональним і місцевим органам влади, покращити надання послуг на підконтрольних територіях для своїх громадян з метою надання майбутнього гуманітарного реагування через базові послуги. Спроможність національних та місцевих служб реагування та органів влади передбачає посилення на обласному, районному та міському рівнях.

У сфері формування освітніх пріоритетів нагальним є забезпечення доступу до освітніх послуг і безпечного та інклюзивного навчального середовища як учнів та студентів, так і педагогічних працівників. Гарантування продовольчої безпеки та засобів до існування передбачає продовження надання гуманітарної допомоги, з урахуванням сезонності та безпечних логістичних ланцюгів. Враховуючи настання опалювального сезону, слід передбачити ресурси, які необхідно використовувати для утеплення житлових будинків і придбання засобів для опалення та супутніх товарів. Збільшення кількості тимчасового житла для внутрішнього переміщених осіб має прискоритись, враховуючи настання осінньо-зимового періоду. Так само, актуальним є проведення ремонтних робіт у пошкоджених будинках на підконтрольних територіях. Люди, які знаходяться у центрах колективного

проживання та соціальних закладах, зіткнуться з проблемами здоров'я та матимуть труднощі з проживанням в зимовий період. Необхідний контроль за отриманням необхідних медичних послуг постраждалим від конфлікту населення, особливо вразливих груп, враховуючи потенційні ризики для здоров'я, такі як інфекційні захворювання, яким можна запобігти, а також неінфекційні захворювання.

На державу в складний період покладається контроль за дотриманням міжнародного гуманітарного права, тобто захисту цивільних осіб і тих, хто не бере участі в бойових діях, включаючи медичний і релігійний персонал, поранених учасників бойових дій, інтернованих цивільних осіб і військовополонених. Виявлені порушення мають бути предметом розгляду Міжнародного кримінального суду у Гаазі, інших заходів притягнення до відповідальності (позови до Міжнародного суду, санкції, міжнародні механізми моніторингу або розслідування та деякі внутрішні цивільні позови).

Висновки. Отже, розв'язавши військову агресію, росія спричинила масштабну гуманітарну кризу в Україні. Наслідками воєнних дій агресора стали смерті та каліцтва тисяч мирних громадян, мільйони вимушених біженців, знищені житлові будинки та господарські будівлі, поневіряння, голод та відсутність ліків. На цьому тлі набуває першочергового значення необхідність формування державної гуманітарної політики у період військового конфлікту. Гуманітарними наслідками війни стають втрата життя та здоров'я, зменшення доходу, роз'єднання сімей, втрата роботи, руйнування житла чи знищення майна, інші негативні проблеми. Ситуацію погіршує дефіцит ліків від хронічних хвороб, дефіцит палива, відсутність місць для розміщення біженців, дефіцит продуктів харчування.

Пріоритетні підходи, щодо формування державної гуманітарної політики мають передбачати: процеси моніторингу та аналізу гуманітарного реагування, звітування за результатами гуманітарної діяльності, регулярність надання допомоги від донорів, інформування суспільства щодо гуманітарних заходів. Можливо визначити основні напрями формування державної гуманітарної політики: забезпечення освітнього процесу; гарантування продовольчої безпеки та засобів для життя; забезпечення житлом постраждалих та ресурсів для проходження опалювального періоду; забезпечення доступу людей до основних послуг (вода, санітарія, гігієна, соціальні виплати); надання медичної допомоги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Europe and Central Asia Macro Poverty Outlook : Country-by-Country Analysis and Projections for the Developing World. Washington, DC. World Bank, 2022. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/37978>.
2. War in the Region. Europe and Central Asia Economic Update (Spring), Washington, DC: World Bank, 2022. 102 p. DOI: 10.1596/978-1-4648-1866-0.
3. Ukraine situation flash update #25. UNHCR, 2022. URL: <https://reliefweb.int/report/ukraine/ukraine-situation-flash-update-25-12-august-2022>.
4. Surveillance system for attacks on health care (SSA): Ukraine, February 24–June 24. World Health Organization, 2022. URL: <https://extranet.who.int/ssa/LeftMenu/Index.aspx>.
5. Levy B. S. From horror to hope: recognizing and preventing the health impacts of war. New York: Oxford University Press, 2022. 304 p.
6. Соціально-економічні та гуманітарні наслідки російської агресії для українського суспільства. Київ: Центр Разумкова, 2022. 277 с.
7. Дослідження громадської думки: втрати населення від війни. Info Sapiens, 2022. URL: https://sapiens.com.ua/publications/socpol-research/214/Present_war_04_04.pdf.
8. Найчастіше українці знають про благодійну допомогу під час війни від Фонду Ріната Ахметова (65%), Фонду «Повернись живим» (55%) і Червоного Хреста (55%). Info Sapiens, 2022. URL: https://sapiens.com.ua/publications/socpol-research/231/Release_IS_charity.pdf.
9. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. К. : НАДУ, 2010. 820 с.
10. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : Закон України від 01.07.2010 р. № 2411-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>.
11. Сергієнко Л. В. Гуманітарна політика України: ідентифікація складових, об'єктів, суб'єктів та пріоритетів. «Вісник ЖДТУ»: Економіка, управління та адміністрування. 2019. №. 2 (88). С. 162-173.
12. Державна політика в соціогуманітарній сфері: підручник / [авт. кол. : В. А. Скуратівський, В. П. Трощинський, П. К. Ситник та ін.]; за заг. ред. В. А. Скуратівського, В. П. Трощинського. К. : НАДУ, 2010. 284 с.
13. Levy B. S., Leaning J. Russia's War in Ukraine – The Devastation of Health and Human Rights. *New England Journal of Medicine*. 2022. №. 2(387). P. 102-105.
14. Пищуліна О. Загальний огляд гуманітарної ситуації в Україні. Київ: Центр Разумкова, 2022. 13 с.
15. Ukraine. Humanitarian Response: Estimated People Reached – 15 September 2022. OCHA, 2022. URL: <https://reliefweb.int/report/ukraine/ukraine-humanitarian-response-estimated-people-reached-15-september-2022>.

REFERENCES:

1. Europe and Central Asia Macro Poverty Outlook : Country-by-Country Analysis and Projections for the Developing World. Washington, DC. World Bank, 2022. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/37978>.
2. War in the Region. Europe and Central Asia Economic Update (Spring), Washington, DC: World Bank, 2022. 102 r. DOI: 10.1596/978-1-4648-1866-0.
3. Ukraine situation flash update #25. UNHCR, 2022. URL: <https://reliefweb.int/report/ukraine/ukraine-situation-flash-update-25-12-august-2022>.
4. Surveillance system for attacks on health care (SSA): Ukraine, February 24–June 24. World Health Organization, 2022. URL: <https://extranet.who.int/ssa/LeftMenu/Index.aspx>.
5. Levy B. S. (2022) From horror to hope: recognizing and preventing the health impacts of war. New York: Oxford University Press, 304 r.
6. Sotsialno-ekonomichni ta humanitarni naslidky rosiiskoi ahresii dlia ukrainskoho suspilstva (2022) [Socio-economic and humanitarian consequences of Russian aggression for Ukrainian society.]. Kyiv: Tsentrazumkova, 277 s. [in Ukrainian].
7. Doslidzhennia hromadskoi dumky: vtraty naseleennia vid viiny [Public opinion research: population losses from the war]. Info Sapiens, 2022. URL: https://sapiens.com.ua/publications/socpol-research/214/Present_war_04_04.pdf. [in Ukrainian].
8. Naichastishe ukraintsi znaiut pro blahodiinu dopomohu pid chas viiny vid Fondu Rinata Akhmetova (65%), Fondu «Povernys zhyvym» (55%) i Chervonoho Khresta (55%). [Most often, Ukrainians know about charitable aid during the war from the Rinat Akhmetov Foundation (65%), the Return Alive Foundation (55%) and the Red Cross (55%)] Info Sapiens, 2022. URL: https://sapiens.com.ua/publications/socpol-research/231/Release_IS_charity.pdf. [in Ukrainian].
9. Entsyklopedychnyi slovnyk z derzhavnoho upravlinnia (2010) [Encyclopedic dictionary of public administration] / uklad.: Yu. P. Surmin, V. D. Bakumenko, A. M. Mykhnenko ta in. ; za red. Yu. V. Kovbasiuka, V. P. Troshchynskoho, Yu. P. Surmina. K. : NADU, 2010. 820 s. [in Ukrainian].
10. Pro zasady vnutrishnoi i zovnishnoi polityky [On the principles of domestic and foreign policy: Law of Ukraine dated July 1, 2010 No. 2411-VI.] : Zakon Ukrainy vid 01.07.2010 r. № 2411-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>. [in Ukrainian].
11. Serhiienko L. V. (2019) Humanitarna polityka Ukrainy: identyfikatsiia skladovykh, ob'ektiv, sub'ektiv ta priorytetiv. «Visnyk ZhDTU» [Humanitarian policy of Ukraine: identification of components, objects, subjects and priorities]: Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia. №. 2 (88). S. 162-173. [in Ukrainian].
12. Derzhavna polityka v sotsiohumanitarnii sferi (2010) [State policy in the socio-humanitarian sphere]: pidruchnyk / [avt. kol. : V. A. Skurativskiy, V. P. Tro-

- shchynskiy, P. K. Sytnyk ta in.]; za zah. red. V. A .Skurativskoho, V. P. Troshchynskoho. K. : NADU. 284 s. [in Ukrainian].
13. Levy B. S., Leaning J. (2022) Russias War in Ukraine – The Devastation of Health and Human Rights. New England Journal of Medicine. №. 2(387). R. 102-105.
14. Pyshchulina O. (2022) Zahalnyi ohliad humanitarnoi situatsii v Ukraini [*General overview of the humanitarian situation in Ukraine*]. Kyiv: Tsentr Razumkova, 13 s. [in Ukrainian].
15. Ukraine. Humanitarian Response: Estimated People Reached – 15 September 2022. OCHA, 2022. URL: <https://reliefweb.int/report/ukraine/ukraine-humanitarian-response-estimated-people-reached-15-september-2022>. [in Ukrainian].